

4. FEBRUAR SVETSKI DAN BORBE PROTIV RAKA

Svetska zdravstvena organizacija (SZO) sa Međunarodnim udruženjem za borbu protiv raka svakog 4. februara obeležava Svetski dan borbe protiv raka. Ove godine se završava trogodišnja kampanja (2022–2024) čiji je cilj smanjenje nejednakosti u pristupu preventivnim uslugama, dijagnostici, lečenju i nezi obolelih od raka.

Podaci govore da će tokom života jedan od pet muškaraca i jedna od šest žena oboleti od raka, a jedan od osam muškaraca i jedna od jedanaest žena će umreti od nekog oblika maligne bolesti.

Povećano opterećenje rakom je posledica nekoliko faktora, od kojih su najznačajniji ukupan porast stanovništva i produženo očekivano trajanje života, ali i promena učestalosti određenih faktora rizika raka povezanih sa socijalnim i ekonomskim razvojem. Uprkos činjenici da su preventivni programi u razvijenim zemljama doveli su do značajnog smanjenja stopa obolevanja od nekih lokalizacija raka, kao što su rak pluća i rak grlića materice, i dalje se većina nerazvijenih zemalja suočava sa problemom u ograničenom pristupu zdravstvenoj zaštiti i pravovremenoj dijagnostici i lečenju. Zbog kasno postavljene dijagnoze i neophodnosti dugotrajnog lečenja i nege, u ovim zemljama se registruje povećanje apsolutnog broja slučajeva malignih bolesti koje imaju lošiju prognozu.

Vodeće lokalizacije raka u obolevanju i u umiranju u svetu su rak pluća, rak dojke i rak debelog creva. Ove tri vrste raka čine zajedno jednu trećinu novoobolelih i umrlih osoba od raka u svetu. Rak pluća je najčešće dijagnostikovani rak kod muškaraca i čini 14,3% svih novih slučajeva raka i 21,5% svih smrtnih slučajeva od raka kod muškaraca. Rak dojke je najčešće dijagnostikovani maligni tumor kod žena (čini 24,5% svih novootkrivenih slučajeva raka) i vodeći uzrok smrti od raka kod žena (15,5%). U nerazvijenim i srednje razvijenim zemljama za oko 30% slučajeva raka odgovorne su hronične infekcije humanim papiloma virusom i virusom hepatitisa.

Između 30 i 50 odsto karcinoma se može sprečiti primenom preventivnih mera i eliminacijom faktora rizika. Opterećenje rakom se može smanjiti ranom dijagnostikom, pravovremenim lečenjem i adekvatnom negom obolelih od malignih tumora.

Prema smernicama SZO potrebno je da se zdravstvene službe usmere ka poboljšanju šanse za preživljavanje ljudi koji žive sa rakom, kroz programe rane dijagnostike i lečenja malignih bolesti, jer se mnogi slučajevi raka otkriju prekasno, kada je lečenje teško a procenat preživljavanja obolelih mali.

Ključne poruke iz smernica SZO za rano postavljanje dijagnoze su:

- Povećati svest javnosti o simptomima različitih vrsta raka i ohrabriti ljude da se obrate svom izabranom lekaru;
- Investirati u jačanje i opremanje zdravstvenih službi i u edukaciju zdravstvenih radnika;
- Omogućiti pristup bezbednom i delotvornom lečenju, suportivnom lečenju i palijativnoj nezi ljudima koji žive sa rakom;

- Rano otkrivanje raka u velikoj meri umanjuje finansijski efekat ove bolesti i čini lečenje delotvornijim i uspešnijim.

Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut” sa mrežom instituta i zavoda za javno zdravlje sprovodi promotivno-edukativne aktivnosti usmerene ka informisanju stanovništva o prepoznavanju ranih simptoma i znakova malignih bolesti i njihovom osnaživanju da preuzmu odgovornost za sopstveno zdravlje i da se na vreme jave lekaru radi kontrole zdravlja, rane dijagnostike i pravovremenog lečenja. Takođe je važno osnažiti čitavu zajednicu kako bi se smanjile nejednakosti u pristupu preventivnim uslugama, dijagnostici, lečenju i nezi obolelih od raka.